

»Greš z menoj, Nace? ... Lepo rozinovo potico sem prinesel od doma zate.«

Nace si je prižgal cigareto, nato pa se je zasukal kakor vrtavka pred menoj in mi rekel:

»Nikamor ne grem, s teboj že ne! In ničesar nočem imeti od tebe, da veš! Samo da sem se tistega tvojega dolga iznebil, hvala Bogu. Potico pa ohrani zase in jo sam sněj, jaz je ne maram! Manjka se meni potic! ... Sploh pa — kaj sem že hotel reči? S teboj sem zdaj opravil, s teboj ne maram nič več občevati — ti — ti — švedra! Hodil sem do zdaj skupaj s teboj, pa ne bom več, da bi se drugi še iz mene norčevali. Če hočeš videti sam, kakšna grda švedra si, tam-le se poglej, v tistem širokem, svetlem oknu. Sicer pa z Bogom, že tako sem se preveč zamudil s teboj.«

Če bi bil izlil kdo name čeber gnojnice, pa bi mi ne bilo tako hudo, kakor mi je bilo ob tej psovki. Zagomazelo mi je po vsem životu. Noge so se mi pošibile, in oči so mi postale vlažne. Švedra! Z vsemi mogočimi primki so me bili že obsipali, toda tako ogabnega, tako ostudnega se ni bil do zdaj še nihče poslužil. Zavedel sem se zdaj jasno, da sem v resnici žalostna pokveka, izrodek, izpostavljen zasmehovanju vseh ljudi. A da se je Nace drznil mi zabrusiti kaj takega v obraz, on, Nace, ki sem ga bil tako ljubil! Torej je bilo vse skupaj le sama prevara, laž! Zaradi tistih borih šest desetih, ki sem mu jih bil posodil, se mi je bil pokazal prijaznega ter hlinil prijateljstvo do mene, in zdaj, ko me ni več potreboval, je obrnil na tak način hrbet proč od mene. Oh, kako me je to bolelo in peklo! ... Bil sem torej le res popolnoma zavržen in zapuščen od vseh ...

S tresočima nogama sem se vrnil na stanovanje. Tam sem sedel za mizo, skril obraz v dlani in se bridko razjokal.

Meni samemu so se oči orosile, ko se je bil moj rajniki, nepozabni prijatelj tako odkritosrčno izpovedal pred menoj. In od tistega časa sem ga še bolj ljubil in čislal. Velik trpin je bil; a ne trpin v navadnem pomenu besede. Več! Bil je mučenik, mučenik vse svoje žive dni. Smrt se ga je bila naposled usmilila in ga rešila vsega trpljenja. **Cvetinomirski.**

Mohorčevi.

Mirumaki so bili Mohorčevi. Imeli niso drugega kot revno hišico v klancu koncem vasi, pred hišo pa majhen košček zemlje, ki so ga uporabljali za vrt. Vsako pomlad so z največjo skrbnostjo obdelali ta košček zemlje in nasejali nanj najpotrebnejše zelenjave.

Pred hišo je rastla tudi stara, mogočna jablana. Drevo je bilo prava sreča za Mohorčeve. Rodilo je vsako leto toliko, da so se šibile veje, in ob jutrih so bili Mohorčevi otroci vsi srečni, ker so nabrali po tleh cele

pehare okusnih jabolok. Kolikor niso sadu použili svežege, so ga pa posušili in pozimi uživali krhlje. Če mati ni mogla potolažiti lačnih želodčkov s kruhom, jim je dala par krhljev, in dobro je bilo. Kako lepo je bilo spomladi, ko se je drevo odelo v belo-rdeče cvetje. Čebele in čmrlji so od ranega jutra pa do solnčnega zahoda prijetno šumeli v vejevju, in belo cvetje se je usipalo kot snežec na tla. Ko je cvetje odpadlo, so se začeli počasi kazati sadički. Slednji dan so postajali debelejši in debelejši. Otroci niso mogli pričakati, da bi sad dozorel. Mati jim je morala često s silo odjemati zeleno, škodljivo sadje.

Mohorčevi so vedeli ceniti vrednost te jablane. Pred par leti še niso imeli te koče in ne te jablane. Gostovali so pri bogatem kmetu v sosednji župniji. Hišica je stala tik ob reki. Okrog nje je bilo samo grmovje in skalovje. Podobno je bilo, kot bi bila prinesla reka ob povodnji to hišico s skalovjem vred semkaj. Za najemščino pa so morali Mohorčevi polovico najlepših dni v letu delati kmetu na polju. Druge dni so imeli sicer plačane, a s temi prislužki sta oče in mati komaj vzdržala sebe in tri otročiče. Mnogokrat so bili pozimi brez kruha. Sreča je bila še zanje, da je jeseni narastla reka, ki je v bližini njihove koče, na velikem ovinku, odlagala to, kar je vzela v drugih krajih. Tu je Mohorec pobiral po grmovju stare deske, bruna, drva za kurjavo, pa jih je pozimi vozil v mesto. Za ta les, ki ga je voda vzela kdovekje in kdaj, se ni nihče več menil in bi se tudi ne bilo dalo več dognati, kdo je bil nekaj njegov lastnik. Če je pa le dobil kak tram, ki je bil še kaj vreden, je naznanil to županu, da je ukazal stvar razglasiti. Ako se je lastnik javil, je dobil svojo stvar nazaj, če pa ni bilo glasu, je župan naredil z Mohorcem tako, da je dobila od izkupička prodanega lesa nekaj občina, nekaj pa Mohorec. Tako je bilo na vse strani prav.

Neko jesen je bila taka povodenj, da je razdrla več občinskih mostov. Mohorec je imel celo zimo dovolj opravka. Župan ga je namerč pooblastil, da zbere ves naplavljeni les, ki naj bi se porabil za popravo mostov. Poleg dnine pa so občinski možje prisodili Mohorcu tudi oni les, ki se ni dal več uporabiti pri popravljanju. Tako je Mohorec vozil dan na dan drva v mesto — toliko se je nabralo neporabljive drobnjave — in del je precešnjo vsoto denarja na stran.

Prihodnjo pomlad je bila ta koča na klancu prodana na dražbi, in ker ni bilo kupcev, jo je Mohorec dobil prav poceni. Tisti dan, ko je prvič prestopil svoj lastni prag, je bil eden izmed najsrečnejših v njegovem življenju. Prišedši z družino v hišo, je rekel: »Sedaj imamo vsaj dom, ki ga jaz nisem imel nikdar. Preden sem bil rojen, so nam ga prodali, in potem smo se klatili vsekrižem po svetu. Nihče ne ve, kaj se pravi biti brez doma, kdor ni tega izkusil.«

Mož je sedel na klopi, ki je ostala v hiši kot edino pohištvo, in se odahnil kot popotnik, ki pride po dolgem potovanju zopet v očetovo hišo.

Srečno so živeli Mohorčevi v svoji novi domačiji. Mohorec je pridno delal in varčeval. Družini ni bilo treba več hlapčevati neusmiljenim bogatinom, zato je ostal marsikak vinar pri hiši. Otroci pa so bili — kakor

povedano — še najbolj veseli mogočne jablane, ki je vsako jesen rodila tako obilen sad. Spominjali so se še dobro časov, ko so stanovali v oni koči ob reki in niso imeli niti enega sadnega drevesa. Kako so si takrat želeli okusnih hrušk ali jabolk, ki so jih videli pri srečnejših vaščanih. Nekoč je šel najstarejši Mohorčev zjutraj na vse zgodaj pobirat sosedova jabolka. Zalotil ga je pa sosedov sin in vrgel za njim debelo poleno, ki ga je na peti tako ranilo, da cele noči potem ni mogel zaspati. Takrat je oče vsem zelo strogo prepovedal hoditi pod tuje drevje. Zaradi tega je bila seveda lakota pri hiši še večja, a vsak se je bal, da bi ga kdo ne zalotil pri prepovedanem opraviilu. Drugi otroci so se igrali z jabolki, Mohorčevi pa so le redkokdaj dobili katero pod zobe. Zato ni čuda, da so si med drugim želeli vsaj enega sadnega drevesa.

Ta želja se jim je sedaj izpolnila. Jablana je bila njihovo vse. Okrog nje so se lovili, v njeni senci so počivali v vročih poletnih dneh, jeseni pa jim je povrhu nudila še svoj obilni sad.

Drevo je imelo dva velika vrha. Vsak vrh je pa rodil posebne vrste sad. Jabolka z obeh vrhov pa so bila tako okusna, da so še drugi gospodarji, ki so imeli različne vrste na vrtu, hodili spomladi rezat cepiče na to jablano.

Tiste čase so začeli delati skozi vas novo cesto. Uravnavali so klance, in ker je bil ta pod Mohorčevo hišo eden najstrmejših, so inženirji sklenili, da mora iti cesta mnogo višje, da se klanec podaljša in njegova strmina zmanjša. Zaznamovali so smer nove ceste s koli in s plitvimi jarki. Po tem načrtu naj bi šla nova cesta tik ob Mohorčevi hiši. Staro jablano bi bilo treba po tem načrtu podreti.

In res so malo tednov na to prišli delavci in začeli kopati. Kmalu so bili pri Mohorčevi hiši. Neko jutro so začeli sekati staro jablano in izpodkopavati njene korenine. Otroci so hodili od očeta do matere izpraševati, zakaj ne branijo jablane. Oče in mati jim pa nista vedela kaj odgovarjati, vedoča, da se proti postavi ni mogoče ustavljati. Slednjič je padla jablana pod udarci ostrih sekir. Komaj je bilo drevo na tleh, so že zagrmeli otroci nanj. Po vseh vejah so še prej plezali, preden so delavci deblo razžagali in razklali na polena.

Tako so bili Mohorčevi jeseni zopet brez sadja, in otroci so se marsikdaj spomnili stare jablane, ki jim je donášala prej tako obilen sad. A Mohorec je bil skrben oče in je kmalu zopet nadomestil, kar je po tuji volji izgubil. Za njegovo hišo je bil zanikaren gozd, kjer ni hotelo rasti nobeno drevo. Lastnik je često tožil Mohorcu, da mora biti začarano, ker mu vse posahne, kar nasadi, ali pa tako životari, da se ne izplača saditi. Mohorec je lastniku parkrat svetoval, naj gozd očisti grmovja, a trdoglavec si tega ni dal dopovedati. Trdil je vedno svoje: »Zakaj pa drugje raste, čeravno je grmovje vmes.«

Ko so Mohorcu vzeli še tisti mali košček zemlje pred hišo, je rekel nekoč lastniku tega gozdiča: »Oče, prodajte meni ta svet, ker se dotika ravno moje hiše.«

Po dolgem prerekanju sta se vendar pogodila za ceno, kajti sedaj je možiček na vsak način hotel dokazati, da raste tu drevje prav lepo in da bo v nekaj letih prav lep gozdiček.

Vendar je prišel Mohorec do tega sveta. Ko je prihodnjo pomlad trebil grmovje, je videl, da je zemlja sicer čisto dobra, le preveč navlake je bilo na njej. Mohorec je svet čisto iztrebil, in ker je ležal v bližini hiše, je izpremenil nekdanjo puščo v sadni vrt.

Čez par let so imeli Mohorčevi otroci zopet vsaj toliko sadja, da se je izplačalo zjutraj vstati in iti pogledat, kaj je vse padlo na tla.

Kakšno veselje so imeli takrat, ko so urejali vrt! Vsi so hoteli pomagati. Anton je prav pridno izkopaval grmovje, drugi so pa trebili mah in pobirali kamenje. Iz zanemarjenega gozdiča je postal v letih najlepši vrtiček v vasi. Pridnost Mohorčeva in njegovih otrok se pozna še danes na tem vrtu. V letih je skrbni oče nakupil še več zemlje od zanikarnih in zapravljivih gospodarjev. Tako se je množilo premoženje Mohorčevih. S premoženjem, pridobljenim s pridnostjo in varčnostjo, pa je rastle tudi njih sreča in zadovoljnost.

Maksimov.

Živali.

15. Stržek.

Droben ptiček sem stržiček,
v družbi ptičev siromak;
skrivam v gostem se grmovju,
da me ne opazi vsak.

Rada muca name strelja
z bliskajočimi očmi,
a v višinah grabežljivi
sokol s kljunom mi preti.

V boj ne spuščam se nikoli —
preslaboten sem za to;
rajši v mišjo luknjo šinem,
pa ne najde me nikdó.

Ej, kjer ni moči obile,
naj razum bo mesto nje,
pa ne bo več glav razbitih,
pa potihnejo tožbé. —

Maksimov.

16. Zajčku.

Deteljico našo,
zajček, vedno ješ,
deteljice naše,
jesti pa ne smeš,
tega, tega, zajček,
ti še zdaj ne veš.

Prišli bodo oče,
prišli s puškico,
pa boš videl, zajček,
kak bo počilo.

Jaz pa, oj, ustrelil,
zajček, bi te ne,
malo le za ušesa,
rad prijel bi te,
da boš vedel — naša
deteljica je.

Oj, počakaj, zajček,
da te bom zuhâl,
sicer bodo oče:
bum, bum —! Pa boš pal.

Rad. Pečjak.